

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____
(підпис)
“   ”   _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 051 «Економіка»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Теорії та моделі управління економікою
(назва магістерської програми)

на тему: **«Теорія економічної залежності та її розвиток у сучасних
умовах»**
(назва теми)

Виконавець:

студентка ФЕУП 63 гр
Калініченко Тетяна Ігорівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові)   /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)
Жданова Людмила Леонідівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові)   /підпис/

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 051 «Економіка», за магістерською програмою професійного спрямування «Теорії та моделі управління економікою» студентки 6 курсу факультету Економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету
Калініченко Тетяна Ігорівна на тему: «Теорія економічної залежності та її розвиток у сучасних умовах».

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Об'єкт дослідження –сучасна глобалізована економіка.

Проаналізовано погляди науковців щодо визначення теоретичного сенсу проблеми "економічна залежність". Вивчення передумов виникнення теорії залежності і її основних положень. Розроблено стратегію економічної політики на основі зміни технологічних укладів, що забезпечує розвиток економіки.

За результатами проведеного дослідження економічного становища країн в контексті теорії залежності та можливості використання в Україні. Запропоновано шляхи подолання суперечностей економічної залежності. Зроблено теоретичні узагальнення на основі застосування і опрацювання наукової літератури, статистичного та аналітичного матеріалу.

Ключові слова: економічна залежність , модернізація, стратегія економічного розвитку, глобалізація.

Qualification work for a master's degree «051 Economics» in the master's program «Theories and models of economic management», Odessa National University of Economics, Odessa, 2020

The master's thesis consists of three sections, conclusions and list of references.

The object of research is the modern globalized econom

ANNOTATION

Kalinichenko T. «The theory of economic dependence and its development in modern conditions ».

Qualification work for a master's degree «051 Economics» in the master's program «Theories and models of economic management», Odessa National University of Economics, Odessa, 2020

The master's thesis consists of three sections, conclusions and list of references. The object of research is the modern globalized economy.

The views of scientists on determining the theoretical meaning of the problem of "economic dependence" are analyzed. Study of the preconditions for the theory of dependence and its main provisions. An economic policy strategy has been developed on the basis of the technological structure changes, which are ensured the development of the economy.

According to the results of the study of the economic situation of countries in the context of the theory of dependence and the possibility of use in Ukraine. Ways to overcome the contradictions of economic dependence are proposed.

Key words: economic dependence, modernization, economic development strategy, globalization.

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні підходи до пояснення концепції залежності	6
1.1 Виникнення і розвиток теорії залежності у сучасних умовах	6
1.2 Концепції імперіалізму, як початковий пункт дослідження залежності	26
1.3 Теорія периферійного капіталізму, як комплексне дослідження економічної залежності	35
Висновок	47
Розділ 2. Концепція залежного розвитку і периферійного капіталізму	50
2.1 Ідея модернізації економіки, як спроба подолання концепції залежності	50
2.2 Розробка концепції залежності економістами Латінської Америки	58
2.3 Розвиток концепції залежності дослідниками розвинених країн ..	79
Висновок	83
Розділ 3. Розвиток теорії залежності у сучасних умовах	85
3.1 Концепції альтернативного розвитку, опори на власні сили та нового міжнародного економічного порядку	85
3.2 Критика концепції залежності захисниками вільного ринку	100
Висновок	107
Висновки	109
Список використаних джерел.....	113

Вступ

Залежність - ситуація, при якій економіка певних країн обумовлюється розвитком і експансією іншої економіки, щодо якої перша носить підлеглий характер. Взаємозалежність між двома країнами передбачає тип відносин, при яких одні країни розвиваються самостійно (панівні) а інші розвиваються за рахунок впливу панівних країн, що може як негативно, так і позитивно вплинути на їх безпосередній розвиток. Внутрішній устрій залежних країн розглядається як складова частина світового господарства. Теорія законів внутрішнього розвитку прагне пояснити положення країн, що розвиваються результатом їх повільного розвитку або невдалою спробою взяти моделі ефективності, характерні для країн, що розвиваються.

Світова економіка об'єднує так звані "національні господарства" в світовий ринок капіталу, товарів споживання і навіть робочої сили. При цьому відносини носять нерівний і змішаний характер.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що розвиток частин системи відбувається за рахунок розвитку інших частин. Контроль торгових відносин носить монополістичний характер. Таким чином, надлишки, вироблені в залежних країнах, передаються в панівні країни. Фінансові відносини в панівних країнах засновані на державні позики та експорті капіталу, що дозволяє їм отримувати відсотки і прибуток, а також посилити контроль за економічною ситуацією в інших країнах. Для залежних країн це означає відтік прибутку і надлишків виробництва, втрати контролю над власними продуктивними ресурсами. Щоб подолати цю неблагополучну ситуацію, залежні країни повинні збільшити виробництво, але не за рахунок високотехнологічного обладнання, а за рахунок більш інтенсивної експлуатації робочої сили.

Результатом є обмеження розвитку як їх внутрішнього ринку і технічних можливостей, так і морального і фізичного стану їх суспільства. Змішаним такий розвиток називається завдяки передачі ресурсів з відсталих країн в прогресивні, що не тільки пояснює відмінності між цими країнами, але і підсилює їх.

Історично сформовані форми залежності визначено такими факторами: по-перше, це основні форми світового господарства, і закони їх розвитку. По-друге, тип економічних відносин, що переважають в капіталістичних центрах. По-третє, тип економічних відносин, який існує в "другорядних" країнах, об'єднаних станом залежності в межах міжнародного економічного співтовариства. Подібності в розвитку цих форм полягають в наступному: по-перше, торговий експорт, що має на увазі торговельний і фінансовий капітал (за сприяння держав-колонізаторів, які домінують у економічних відносинах в Європі завдяки монополії на торгівлю) доповнюється колоніальною монополією на землю, ресурси гірничодобувної промисловості, а так само робочої сили (рабська або кріпосну працю) в "захоплених" країнах. По-друге, фінансово-промислова залежність, яка позначилася в кінці 19 століття, характеризується переважанням великих капіталів в керівних центрах і її повсюдним поширенням допомогою вкладів у виробництво сировини і сільськогосподарських продуктів для споживання в керівних центрах. У залежних країнах, завдяки експорту цих продуктів, зросла продуктивна структура. По-третє, в післявоєнний час встановився новий тип залежності, заснований завдяки багатонаціональним корпораціям, які почали вкладати кошти у внутрішній ринок країн, що розвиваються. По суті це був промислово - технологічний тип залежності. Кожна з цих форм залежності відповідає ситуації, в якій знаходилися ці країни на міжнародній арені, а також характером їх внутрішнього устрою (це стосувалося орієнтації на виробництво, накопичення капіталу, відтворення економіки, і одночасно соціального та політичного устрою). Виробництво продукції для експорту має відповідати потребам керівних центрів. Прибуток від експорту становить більшу частину національного доходу. Націлена на продаж велика частина надлишкової продукції була і в тих країнах, де земельні ресурси і ресурси гірничодобувної промисловості перебували у віданні зарубіжних компаній. В результаті обмежувалося споживання цієї продукції всередині країни. Відносини між іноземними компаніями та керівними центрами були

складними і носили експлуататорський характер. Прибуток від експорту становить більшу частину національного доходу. Націлена на продаж велика частина надлишкової продукції була і в тих країнах, де земельні ресурси і ресурси гірничодобувної промисловості перебували у віданні зарубіжних компаній. В результаті обмежувалося споживання цієї продукції всередині країни. Відносини між іноземними компаніями та керівними центрами були складними і носили експлуататорський характер. Прибуток від експорту становить більшу частину національного доходу. Націлена на продаж велика частина надлишкової продукції була і в тих країнах, де земельні ресурси і ресурси гірничодобувної промисловості перебували у віданні зарубіжних компаній. В результаті обмежувалося споживання цієї продукції всередині країни.

Метою даної роботи є дослідження економічної залежності і її впливу на розвиток країни.

Завданнями даної роботи є визначення теоретичного сенсу проблеми "економічна залежність". Вивчення передумов виникнення теорії залежності і її основних положень. Дослідження економічного становища країн в контексті теорії залежності

Предметом дослідження дипломної роботи є економічні відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу, споживання менш розвинутих країн.

Об'єктом дослідження є сучасна глобалізована економіка.

Метод дослідження: застосовано генетичний метода, його такі принципи як сходження від абстрактного до конкретного, єдність історичного і логічного, статистичний підхід, порівняння.

не завершила свого становлення і на початку ХХІ ст. : до цього дня більшість країн споживають більшу частину того, що провинили, що, зокрема, доводять статистичні дані, приведені в таблиці 6. Єдино вірною науковою позицією було б дослідження того, як розвиток світового капіталізму приводить до зняття внутрішнього і зовнішнього, постійно підриває їх протилежність. Завдання глибокого і систематичного наукового дослідження формується світової капіталістичної системи, поставлена ще К. Марксом в "Економічних рукописах 1857-1858 років", залишається не вирішеною до сих пір.

Висновок

В науковій літературі, в цілому, виділяються три основні підходи до інтерпретації соціально-економічного порядку: реалістичний, соціально-конструктивістський і інституціональний. Для першого характерний акцент на співвідношеннях потенціалів між основними суб'єктами відносин. Для другого – підкреслений інтерес до правил поведінки між ними, правилами, що розуміються в динаміці їх розвитку та впливу на поведінку держав і окремих особистостей. Для третього – акцент на інструментарії регулювання, основою якого, як постулюється, виступають міжнародні інститути, що розуміються як механізми міждержавного співробітництва, здатні надавати примирний і стримуючий вплив на поведінку окремих країн в інтересах співтовариства в цілому.

Деякі вчені вважають, що провідну роль у формуванні міжнародного порядку покликані зіграти численні міжнародні організації на чолі з Організацією об'єднаних націй, яка може розглядатися як основа майбутнього світового уряду. Друга група дослідників, розглядаючи створення світових інститутів, керуючих міжнародними економічними і політичними відносинами, як шлях до формування у віддаленому майбутньому планетарного уряду, вказують на роль регіональних процесів як каталізаторів, здатних прискорити створення таких інститутів.

Дж. Айкенбері в історії міжнародних відносин виділяє три типи міжнародного порядку – рівноважний, гегемонічний і конституційний. роль інститутів конституційного регулювання буває важливою на етапах занепаду держави-гегемона або на етапах його раннього сходження, коли інститути можуть максимально впливати на міжнародну ситуацію. Навпаки, в ситуації перебування гегемона в zenіті могутності, він може безкарно ігнорувати реакцію з боку «конституційних» інститутів.

Спільна відповідальність підкреслюється в актах ООН неодноразово. У Декларації тисячоліття керівники держав і урядів заявили, що поряд з відповідальністю перед своїми товариствами вони несуть колективну відповідальність перед народами світу за забезпечення їх благополуччя.

Висновки

Теорія залежності знаходиться ще в процесі розвитку. Її розвиток обумовлений необхідністю дослідження глобальної економіки як єдиного цілого, у якому різні складові частини знаходяться у різному економічному положенні, мають різний рівень добробуту населення та можливості його підвищення.

Економічна залежність обмежує розвиток продуктивних сил, інститутів, залежних країни. Розуміння цього привело до розробки різних концепцій подолання економічної залежності.

Сьогодні прихильників теорії залежності менше, ніж десятиліть тому. Деякі вважають, що теорія залежності є менш відповідною концептуалізацією розподілу багатства, тоді як інші стверджують, що теорія залежності все ще застосовується для вивчення збіднення держави та світової системи у 21 столітті.

Теорія залежності стала впливовою в Латинській Америці в 1960-х і 1970-х роках, значною мірою у відповідь на теорію модернізації та політику вільної торгівлі, що виникла на Заході. Прихильники теорії модернізації стверджували, що слаборозвинені країни стримуються певними культурними характеристиками або відсутністю у них прихильності до конкретної економічної політики, яка слідувала за даними етапами зростання. Незважаючи на те, що в рамках широкої школи теорії залежності існували різноманітні перспективи, всі вони відкидали неісторичний підхід теорії модернізації до розвитку та критикували її неможливість врахувати важливість ролі глобальних економічних та політичних структур.

Говорячи більш широко, бідність є невід'ємною частиною периферійного капіталізму. Її існуванню сприяють тісно пов'язані між собою фактори. Соціальна структура країн, що розвиваються відмінна від структури розвинених держав. Внаслідок цього спостерігається різниця в психологічному стані суспільств центру і периферії. У країнах центру зниження дитячої смертності та

збільшення середньої тривалості життя сприяють поліпшенню якості життя і скороченню народжуваності. В економічно відсталих країнах, де рівень народжуваності високий, швидко впроваджені технології та заходи з охорони здоров'я, навпаки, призвели лише до надзвичайно високого приросту населення, особливо в нижчих верствах суспільства.

Концепція У. Ростоу - найяскравіший приклад лінійно-стадіального розуміння історичного розвитку. Офіційна марксистська доктрина полягала в тому, що відсталі країни застрягли на стадії однієї з докапіталістичних суспільно-економічних формацій, в більшості випадків, феодальній. І тепер кожної з них належить піднятися на вищу стадію історичного розвитку. Правда, при цьому, на відміну від У. Ростоу, марксистські дослідники допускали, що ці відсталі країни можуть піднятися до найвищої стадії, досягнутою до теперішнього часу людством, минаючи всі проміжні.

Широке розуміння модернізації було теоретичний основою самих райдужних прогнозів розвитку країн «третього» світу. Так як в відсталих країнах йдуть абсолютно ті ж самі процеси, що відбувалися колись на Заході, то і результати будуть абсолютно такими ж. Як вважалося в 50 -60-ті роки, всі країни «третього» світу в найближчому часі наздоженуть за основними показниками країни Заходу. Вони стануть індустріальними державами з високим рівнем розвитку виробництва, науки, освіти, культури. Всі вони покінчать з убогістю і забезпечать своїм громадянам гідний рівень життя. У них запанує демократія, будуть дотримуватися всі права людини.

Однак незабаром всі ці прогнози і породжені ними надії почали руйнуватися. Економічне зростання у відсталих країнах йшло вкрай низькими темпами, а з часом у багатьох з них стало все більше сповільнюватися. І навіть там, де це зростання було значним, воно не тільки не вело до зменшення бідності населення, а навпаки, супроводжувалося її зростанням. Продовжував різко зростати розрив у рівні економічного розвитку між передовими і відсталими країнами. Відсталість не тільки не скорочувалася, але, навпаки, збільшувалася.

Особливістю теорії, яка розроблялася латиноамериканськими вченими з позицій національного реформізму, було те, що спочатку об'єктом аналізу завжди був зовнішній фактор, хоча розуміння місця і ролі цього фактора змінювалося. На початку 60-х років розроблялася симетрична стратегія внутрішнього й експортного виробництва, політики перерозподілу доходів, принципів регіонального планування і нових характеристик споживання. У 60-70-ті роки найважливішим на найближче десятиріччя було забезпечити через індустріалізацію і соціально-економічні перетворення мінімальні фізіологічні та економічні блага людині "третього світу". Автори цієї концепції завжди підкреслювали надкласовий загальнонаціональний підхід до вирішення основних проблем.

Головною проблемою теорії була оголошена розробка критерію розподілу ресурсів. Її автори виступили проти панівного в західній економічній літературі класичного положення про порівняльні витрати (відносні переваги), яке обґрунтував ще Д. Рікардо. Латиноамериканські економісти заявляли, що світовий ринок через критерії порівняльних вигід не забезпечує найкращого розподілу ресурсів і добробуту всіх партнерів, а нав'язує, наприклад, відсталим країнам постійну тенденцію до нерівноваги. Р. Пребіш і С. Фуртадо визнали, що аналіз слаборозвинутості, її динаміки, стану зовнішньої залежності, впливу попиту периферійної економіки на результати науково-технічних досліджень у розвинутих країнах показав уразливість розуміння поняття "оптимальний розподіл ресурсів". Розробка гіпотези і критерію економічного розвитку, методів оцінки ефективності заміщення імпорту є ще одним досягненням теоретиків периферійної економіки.

В науковій літературі, в цілому, виділяються три основні підходи до інтерпретації соціально-економічного порядку: реалістичний, соціально-конструктивістський і інституціональний. Для першого характерний акцент на співвідношеннях потенціалів між основними суб'єктами відносин. Для другого – підкреслений інтерес до правил поведінки між ними, правилами, що

розуміються в динаміці їх розвитку та впливу на поведінку держав і окремих особистостей. Для третього – акцент на інструментарії регулювання, основою якого, як постулюється, виступають міжнародні інститути, що розуміються як механізми міждержавного співробітництва, здатні надавати примирний і стримуючий вплив на поведінку окремих країн в інтересах співтовариства в цілому.

Деякі вчені вважають, що провідну роль у формуванні міжнародного порядку покликані зіграти численні міжнародні організації на чолі з Організацією об'єднаних націй, яка може розглядатися як основа майбутнього світового уряду. Друга група дослідників, розглядаючи створення світових інститутів, керуючих міжнародними економічними і політичними відносинами, як шлях до формування у віддаленому майбутньому планетарного уряду, вказують на роль регіональних процесів як каталізаторів, здатних прискорити створення таких інститутів.

Дж. Айкенбері в історії міжнародних відносин виділяє три типи міжнародного порядку – рівноважний, гегемонічний і конституційний. Роль інститутів конституційного регулювання буває важливою на етапах занепаду держави-гегемона або на етапах його раннього сходження, коли інститути можуть максимально впливати на міжнародну ситуацію. Навпаки, в ситуації перебування гегемона в zenіті могутності, він може безкарно ігнорувати реакцію з боку «конституційних» інститутів.

Спільна відповідальність підкреслюється в актах ООН неодноразово. У Декларації тисячоліття керівники держав і урядів заявили, що поряд з відповідальністю перед своїми суспільствами вони несуть колективну відповідальність перед народами світу за забезпечення їх благополуччя.

Список використаних джерел

1. Бухарин Н.И. Мировое хозяйство и империализм // Н.И. Бухарин. Проблемы теории и практики социализма. М., 1989.
2. Гильфердинг Р. Финансовый капитал. Исследование новейшей фазы в развитии капитализма. М., 1959.
3. Гобсон Дж. Империализм. Харьков, 1918; Л., 1927.
4. Ленин В.И. Империализм, как высшая стадия капитализма (популярный очерк) // Полн. собр. соч. Т. 27.
5. Люксембург Р. Введение в политическую экономию. М., 1960.
6. Люксембург Р. Накопление капитала. Т. 1—2. М.-Л., 1931.
7. Штернберг Ф. Империализм и кризисы. Дискуссия. М., 1930.
8. Sternberg F. Der Imperialismus. Berlin, 1926.
9. The Theory of Capitalist Imperialism. Ed. by D. K. Fieldhouse. London, 1967; 1974.
10. Амин С. Будущее социализма // МЭМИ. 1991. № 7.
11. Баран П. К экономической теории общественного развития. М., 1960.
12. Бергер П. Капиталистическая революция. 50 тезисов о процветании, равенстве и свободе. М., 1994.
13. Кардозо Ф.Э., Фалетто Э. Зависимость и развитие Латинской Америки. Опыт социологической интерпретации. М., 2002.
14. Мюрдаль Г. Мировая экономика. Проблемы и перспективы. М., 1958.
15. Пребиш Р. Актуальные проблемы социально-экономического развития // ЛА. 1977. № 6.
16. Пребиш Р. Периферийный капитализм: Есть ли ему альтернатива? М., 1992.
17. Амин С. Накоплення у світовому масштабі. Критика теорії нерозвиненості. Нью-Йорк та Лондон, 1974.

18. Амін С. Нерівний розвиток. Нарис про соціальні утворення периферійного капіталізму. Нью-Йорк та Лондон, 1976 рік.
19. Кардозу Ф.Х. Залежність та розвиток у Латинській Америці // Вступ до соціології «Суспільства, що розвивається». Ред. Х. Алаві та Т. Шанін. Нью-Йорк та Лондон, 1982.
20. Cardoso F. and Faletto E. Dependency and Development in Latin America. Berkeley, 1969.
21. Dos Santos T. The Structure of Dependence // American Economic Review. 1970. Vol. 60. № 2; Readings in U.S. Imperialism. Ed. by K.T. Fann and D.C. Hodges. Boston, 1971.
22. Dos Santos T. The Crisis of Development Theory and the Problem of Dependence Latin America // Underdevelopment and Development. The Third World Today. Ed. by H. Bernstein. Harmondsworth, 1976.
23. Еммануель А. Нерівний обмін. Дослідження імперіалізму торгівлі. Лондон, 1972 [1969].
24. Фуртадо С. Економічний розвиток Латинської Америки. Огляд від колоніальних часів до кубінської революції. Кембридж, 1970.
25. Фуртадо С. Розвиток та нерозвиненість. Берклі, 1971 рік.
26. Джордж В. Багатство, злидні та голод: міжнародна перспектива. Нью-Йорк, 1988.
27. Гаррісон П. Всередині Третього світу. Анатомія бідності. Брайтон, Сассекс. 1980 [1979].
28. Імперіалізм та нерозвиненість: Читач. Ред. Родс. Нью-Йорк та Лондон, 1970.
29. Вступ до соціології «Суспільства, що розвиваються». Ред. Х. Алаві та Т. Шанін. Нью-Йорк та Лондон, 1982.
30. Prebisch R. The Economic Development of Latin America and Its Principal blems. Lake Success, 1950.

31. Prebisch R. Commercial Policy in the Underdeveloped Countries // American Economic Review. 1959. Vol. 59. № 2.
32. Readings in U.S. Imperialism. Ed. By K.T. Fann and D.C. Hodges. Boston, 1971.
33. Underdevelopment and Development. The Third World Today. Ed. by H. Bernstein. Harmondsworth, 1976.[1973]
34. Мюрдаль Г. Современные проблемы «третьего мира». М., 1972.
35. Ростой В.В. Стадии экономического роста. Нью-Йорк, 1961.
36. Ростой У. Политика и стадии роста. Вып. 1—2. М., 1973.
37. Tipps D. C. Modernization Theory and Comparative Study of Societies: A Critical Perspective // CSSH. 1973.
38. Даниел Лернерsm «Догляд традиційного суспільства: Модернізація Середнього Сходу» (1958)
39. Модернізація Айзенштадта С.Н.: протест і зміни. Скелі Енглвуд, 1966 рік.
40. Блек К.Е. Динаміка модернізації: дослідження з порівняльної історії. Нью-Йорк та ін., 1966.
41. Eisenstadt S. N. Op. cit.
42. Хантінгтон С.П. Зміни до змін: модернізація, розвиток та політика // Порівняльна модернізація. Ред. Блек. Нью-Йорк, 1976 рік.
43. Жданова Л. Л. [Нагромадження капіталу та економічне зростання у відкритій економіці](http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/sites/default/files/files/ekonomichniy_forum_1.pdf) / Л. Л.Жданова //Економічний форум. Науковий журнал. – 2019. – № 4. С. 4-10 2019. [http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/sites/default/files/files/ekonomichniy_forum_1.p
df](http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/sites/default/files/files/ekonomichniy_forum_1.pdf)
44. Жданова Л. Л. Воспроизводство и накопление капитала в условиях зависимого капитализма / Л. Л.Жданова // Проблемы економіки та політичної економії. Науковий економічний електронний журнал – 2019. – № 2 (9). С 27-41.

45. Zhdanova L.L. Institutions for development in socio-economic system of modern Ukraine/ L.L. Zhdanova // Economic innovations. – 2020. – Volume 22, Issue 1(74). P. 72-79.
46. Жданова Л. Л. Дискуссионные вопросы теории воспроизводства и накопления капитала / Л.Л.Жданова//Журнал экономической теории. — 2019. — Т. 16. — № 1. — С. 154-168.
47. Жданова Л. Л. Периферийный капитализм и его специфика в современной Украине/ Жданова Л. Л.// Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Збірник наукових статей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 – 17 квітня 2020 р.). Частина 1. – Дніпро: НМетАУ, 2020. – С. 73-78.
48. Несененко П. П. Сучасні економічні теорії : Навчальний посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко, О. Є. Патлатой. – Одеса : ОНЕУ, 2017. – 326 с.
49. Несененко П. П. Генеза методології класичного економічного напрямку та кейнсіанства : навчальний посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко. – Одеса : ОНЕУ : ФОП Гуляєва В. М., 2018. – 262 с.
50. Несененко П. П. Економічна система А. Р. Ж. Тюрго як початок становлення наукового етапу економічної думки / П. П. Несененко, О. А. Артеменко // Економічна теорія. – 2010. – № 4. – С. 85 – 92.
51. Несененко П. П. Історія економічних учень : навчальний посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко. – Одеса : ОНЕУ : ФОП Гуляєва В. М., 2017. – 448 с.
52. Світова економіка. Глобальні тенденції за 100 років. М., 2003.